

SILVANOVA SVETIŠTA NA PODRUČJU SALONITANSKOG AGERA

Silvan je bio bog čija božanska ingerencija pokriva divlju prirodu, šume i pašnjake. Na mnogobrojnim reljefnim prikazima iz provincije Dalmacije, Silvan je kroz interpretatio graeca dobio ikonografske karakteristike grčkoga Pana, dok su epigrafski spomenici zabilježili njegovo ime koje je procesom interpretatio romana preuzeo od italiskog boga Silvana. Budući da je Silvan bio zaštitnik stada, ne čudi njegova popularnost među pastirima, te postojanje kulturnih mjesta u prirodnom okruženju, sub divo. S obzirom na raznolikost i brojnost Silvanovih spomenika, a na temelju premise koju izvodi Marina Miličević Bradač o dva oprečna pojma domus et agrios, autorica će u ovom radu pokušati odrediti rasprostranjenost i karakter Silvanovih svetišta na području provincije Dalmacije, točnije unutar salonitanskog agera.

Ključne riječi: *Silvan; svetišta; epigrafski spomenici; provincija Dalmacija; salonitanski ager*

Istraživanje Silvanovog kulta na području provincije Dalmacije, pogotovo na onom prostoru gdje su obitalavali predrimski Delmati, iznjedrilo je velik broj rasprava te suprotstavljenih znanstvenih mišljenja. Autori koji se bave proučavanjem Silvanova kulta na području provincije Dalmacije nailaze na problem vezan uz sam razvitak kulta, odnosno na temeljno problemsko pitanje: je li riječ o indigenom božanstvu koje je postojalo i prije dolaska Rimljana, budući da postoje određene razlike u ulozi, a pri tome i samome prikazu Silvana? Većina smatra da takozvani delmatski Silvan ipak predstavlja autohtono božanstvo koje je u svom idejnom obliku postojalo još prije početaka romanizacije. Prema N. Cambiju, indigeni Silvan bio je primarno šumsko-pastirsko božanstvo, a istoimeni rimski bog bio je udjelitelj blagostanja poljodjelicima, zbog čega je po njemu ime italiskog božanstva pomalo nespretno preuzeto.¹ Dolaskom rimske vlasti, a kroz proces poznat kao *interpretatio romana*, dodjeljuje mu se ime rimskog boga Silvana, dok je procesom *interpretatio graeca* preuzet izgled grčkog Pana, manifestiranu antropoteriomorfnom prikazu.² Suprotno ovim stavovima konfrontiraju se zaključci Dorceya i Nagya, koji Silvana iz provincije Dalmacije vide isključivo kao italiskog boga, bez ikakvih naznaka autohtonosti.³ Kritika ovakvom radikalnom odbacivanju autohtonih komponenti

1 N. CAMBI 2013: 23- 25.

2 J. MEDINI 1984: 8; D. RENDIĆ-MIOČEVIĆ 1989: 462; A. RENDIĆ-MIOČEVIĆ 2007: 20-21; LJ. PERINIĆ MURATOVIĆ 2008: 2013.; N. CAMBI 2013: 16; S. BEKAVAC 2015: 85- 86.

3 P. F. DORCEY 1992: 68; A. M. NAGY 1994: 763-773.

nalazi se u činjenici da se religijski aspekti delmatskog i italčkog Silvana ne preklapaju. Prvenstveno je potrebno uvažiti razlike u pojedinim ikonografskim elementima koji se pojavljuju kod delmatskog Silvana, poput rogova i kozjih nogu, a koje italčki Silvan „ne poznaje“. S druge strane, svakako treba imati na umu da je područje na kojem su pronađeni spomenici i svetišta Silvana, u ovome slučaju salonitanski ager, od iznimne važnosti budući da već spomenuti pojmovi *domus et agrios* unaprijed određuju Silvanov ikonografski prikaz.⁴

Slika 1. Reljef Silvana uzidan u kuću Mikelić, Arheološki muzej Split (preuzeto iz: S. BEKAVAC 2015: 98.)

U ikonografskom smislu, D. Rendić-Miočević razlikuje dvije teritorijalne varijante Silvanova prikaza, onu koja se javlja na priobalnom dijelu, te onu zastupljenu u unutrašnjosti provincije Dalmacije. Tako se na zadinarskom prostoru Silvan prikazuje kao mlad i golobrad satir, dok se u primorskim krajevima pojavljuje kao zreo muškarac sa bradom. Uzevši u obzir navedene ikonografske razlike, D. Rendić-Miočević izvodi pretpostavku da je ipak na zadinarskom području izraženija autohtona komponenta kulta, dok se u priobalju uvelike osjeti kontaminacijski proces unutar autohtonog s italčkim elementima, uvjetovan izraženijim procesom romanizacije.⁵ Prema N. Cambiju, ikonografija Silvana kao panoidnog božanstva nastala je po uzoru na italčke reljefne predloške u klesarskim radionicama na teritoriju Salone, odnosno, taj likovni predložak širio se od obale prema unutrašnjosti. Potvrdu ovoj pretpostavci nalazi u reljefu, danas uzidanom u kuću Mikelić kod salonitanskog amfiteatra (Slika 1), gdje je Silvan prikazan u hodu s pedumom u ruci, a koji bi izvorno pripadao Silvanovom svetištu koje se nalazilo negdje u blizini

amfiteatra. Zbog kakvoće i vrsnosti reljefa, N. Cambi smatra da je upravo on poslužio kao likovni predložak kasnijim Silvanovim prikazima.⁶

RELJEFI I SVETIŠTA SILVANOVOG KULTA

Pišući o reljefu Silvana i Dijane iz Čitluka (*Aequum*), M. Miličević Bradač teoriju o Silvanu kao zaštitniku granica prenosi na teritorijalnu rasprostranjenost Silvanovih spomenika, koja se očituje u odnosu dva oprečna pojma *domus* i *agrios*. Upravo će ovaj model poslužiti kao glavna smjernica za grupiranje i kontekstualno analiziranje dosad pronađenih Silvanovih spomenika na salonitanskom prostoru, gdje je koncentracija Silvanovih spomenika ujedno i najveća. Ager Salone možemo podijeliti na uže gradsko područje omeđeno bedemima (tzv. *urbs Vetus*, *urbs Occidentalis* i *urbs Orientalis*) te na prostor van bedema koji čine suburbiji, centurirani dio agera, šume, pašnjaci, livade i planine.⁷

4 M. MILIČEVIĆ BRADAČ 2008: 360-361.

5 D. RENDIĆ-MIOČEVIĆ 1989: 462.

6 N. CAMBI 2013: 25-26.

7 M. SUIĆ 2003: 214-215.

Domus bi u ovom slučaju predstavljao prostor unutar zidina, dakle domaći, urbani i poznati dio gdje je ujedno i koncentriran arhitektonski tip Silvanovih svetišta, dok bi *agrius* predstavljalo divljinu, tj. teritorij izvan granica bedema u čijem neuređenom krajoliku nailazimo na Silvanova svetišta na otvorenom (*sub divo*).⁸

Na obroncima Klisa i Kozjaka, izvan granica bedema, gdje su pastiri svoja stada vodili na ispašu, ostali su sačuvani reljefi uklesani u živu stijenu. Svetišta su se nalazila u blizini izvora vode, u teško pristupačnom pastoralnom krajoliku te kao takva najbolje prezentiraju stočarsku komponentu kulta. Na postojanje još jednog takvog kultnog mjesta u prirodi ukazuje i reljef danas uzidan u crkvu sv. Ante i Roka u Gornjoj Podstrani, na nekadašnjem pituntinskom teritoriju (Slika 2).

Slika 2. Reljef uzidan u crkvu sv. Ante i Roka (preuzeto iz: S. BEKAVAC 2015: 94.)

Na ovom reljefu Silvan se pojavljuje sa svojim pratiteljicama Nimfama. Jasno se vide Silvanovi atributi, poput pastirskog štapa (*pedum*) u lijevoj i pastirske svirale (*siringa*) u desnoj ruci, dok se između njega i Nimfa nalazi pas ili jarac. Prema D. Maršiću, reljef je bio u funkciji kultne slike unutar paneja otvorenog tipa, koji se morao nalaziti negdje u neposrednoj blizini.⁹ Spomenutim nalazima možemo priključiti još jedan reljef danas uzidan u obiteljsku kuću u Žrnovnici na kojem je Silvan prikazan u pokretu. U Silvanovoj desnoj ruci nalazi se *pedum* prebačen preko ramena, dok u spuštenoj lijevoj ruci vuče životinju za koju se ne može točno utvrditi je li riječ o kozi ili jarcu (Slika 3). Reljef je izvorno pronađen na padinama Mosora u zaseoku Nugal.¹⁰ Mjesto i kontekst nalaza sugerira da je moglo biti riječi o još jednom Silvanovom kultnom mjestu otvorenog tipa.¹¹

Osim svetišta u prirodi, postojala su i ona klasičnog rimskog arhitektonskog rješenja. Natpis pronađen u Klapavicama na lokalitetu Crkvina, prema N. Cambiju, vezan je za tumačenje numena ikonografskih skupina Silvana i Nimfa. Ono što spomenuti natpis opisuje, dva reljefa likovno prikazuju, onaj iz Careva Polja kod Jajca te reljef iz Karakašice kod Čitluka.¹²

[Ex i]mperio Domini Iovis / [Opt]imi Max(imi) iussit sibi aedem / [fier]i cum suo Consentio Deor(um) Dearu[m]que / S]ilvestrium Nymphis Fontanis cum [Sil]vano / Nymphis Silvestrium cum Silvano Fe/[sc]enia Astice cum suo pare coniuge T(ito) / [luni]o Fausto Vir(o) et Aug(ustali) a solo restituit.¹³

Slika 3. Silvan iz Nugla (preuzeto iz: V. BARBARIĆ 2011: 10.)

8 M. MILIČEVIĆ BRADAČ 2008: 360-361; usp. S. BEKAVAC 2015: 84.

9 D. MARŠIĆ 2012: 217.

10 V. BARBARIĆ 2011: 11.

11 S. BEKAVAC 2015: 96-97.

12 N. CAMBI 2013: 18-19.

13 *ILJug* 3, 2003; N. CAMBI 2013: 19; S. BEKAVAC 2015: 107.

Slika 4. Natpis iz Klapavica (preuzeto iz: N. CAMBI 2013: 33.)

Slika 5. Reljef iz Careva Polja (preuzeto iz: N. CAMBI 2013: 36.)

Slika 6. Reljef iz Karakašice kod Čitluka (preuzeto iz: N. CAMBI 2013: 37.)

Na natpisu se nalaze informacije koje potvrđuju obnovu (*a solo restituit*) zidanog svetišta (*aedes*) od strane Fescenije Astike i njenog muža Tita Junija Fausta, koji je obnašao ulogu municipalnog sevira i Augustala, i to po nalogu (*ex imperio*) vrhovnog boga Jupitera (Slika 4). Osim navođenja ljudi koji su podigli ovaj spomenik, na natpisu se spominje i Jupiter u društvu dva Silvana, te vodenim (*Fontanae*) i šumskim (*Silvestrae*) Nimfama, što ujedno ukazuje i na zajedničko štovanje Jupitera sa šumskim božanstvima.¹⁴

Svaka skupina Nimfa sadržavala je jednog Silvana kao vođu dok su obje skupine činile šumsku zajednicu koja spada u Jupiterov božanski sklad (*Consentio deorum dearumque*). Cambi tumači ovu zajednicu pod Jupiterovim vrhovništvom kao prikaz jednog hibridnog religijskog panteona, koji ujedno ocrtava sudbinu autohtonog kulta koji se u figurativnom smislu, pod okriljem Jupitera stapa u rimsku religiju.¹⁵

Već spomenuti reljef iz Careva Polja kod Jajca prikazuje pojavu dvaju Silvana gdje svaki od njih predvodi svoju skupinu Nimfa (Slika 5). Oba Silvana su ikonografski identična, odnosno prikazani su sa svojim klasičnim atributima, a svaki od Silvana štiti svoju zajednicu te na taj način održava ciklus života u prirodi.¹⁶ Drugi primjer je reljef iz Karakašice kod Čitluka sa prikazom vodenih Nimfa koje prepoznajemo po trstici koju jedna od njih drži u ruci (Slika 6), zatim Silvana sa siringom, dok bi lik pored Nimfe, sa žezlom u ruci, predstavljao Jupitera.¹⁷

Sa užeg gradskog područja Salone potječe jedan arhitektonski element sa natpisom, pronađen kao spolij u južnim salonitanskim bedemima. Tekst natpisa govori o gradnji Silvanovog

14 Nimfe se često pojavljuju na Silvanovim spomenicima, te s njim čine proširenu kulturnu zajednicu. Ikonografski se mogu razlikovati dvije vrste Nimfa prikazanih uz Silvana: šumske nimfe, koje u ruci drže stalbce ili list kao determinirajuće atribute, te vodene nimfe koje imaju školjke, trske ili neke druge vodene elemente; D. MARŠIĆ 1998: 103-124.

15 N. CAMBI 2013: 19.

16 N. CAMBI 2013: 21.

17 N. CAMBI 2013: 21-22; S. BEKAVAC 2015: 104.

svetišta i to *pro salute* cara Trajana (Slika 7). Oko gradnje se pobrinuo rob, a o službenosti čitavog podviga govori činjenica da je mjesto za podizanje svetišta podržalo gradsko vijeće koje je ujedno i dodijelilo dozvolu za podizanje istog (*loco dato decreto decurionum*).¹⁸ S obzirom da je ovo zidano svetište popraćeno natpisom koji nam otkriva imena dedikanata, a potom i dokaz da je podizanje svetišta podržalo gradsko vijeće, može se pretpostaviti kako se ono nalazilo na javnome prostoru Salone, odnosno da je svetište bilo gradskoga tipa. Činjenica da je riječ o zidanom svetištu podignutom za zdravlje rimskog cara i to od strane roba (koji nema veza s autohtonim stanovništvom), te da se svetište najizglednije javlja na javnom prostoru Salone gdje ne možemo očekivati zidani autohtoni hram, zaključak bi bio da se radi o svetištu italjskog Silvana.¹⁹

Slika 7. Natpis sa Silvanova svetišta podignutog pro salute caru Trajanu (preuzeto iz: S. BEKAVAC 2015: 103.)

Slika 8. Zabac iz Kaštel Sućurca (preuzeto iz: S. BEKAVAC 2015: 100.)

Kao još jedan primjer zidanog svetišta na salonitanskom ageru, valja spomenuti zabac iz Kaštel Sućurca koji aludira na postojanje grčko-rimskih hramova (Slika 8).

Na zabatu je uklesan zavjet podignut Silvanu Augustu, za zdravlje i povratak Lucija Pomponija Valentina što mu podiže njegov *cliens*, *Lucius Pomponius Restutus*. Na natpisu stoji izraz *pro salute et reditu*, koji se pretežito koristio za careve kada bi odlazili u rat, a u ovom kontekstu može se odnositi na zavjet za spas i očuvanje života u opasnosti. Podiže ga klijent svome patronu, što je iznimna rijetkost, stoga ovakav primjer podizanja natpisa signficira, osim patronsko-klijentskog odnosa, kako je svetište Silvana vrlo vjerojatno moglo biti privatnog kulturnog karaktera i da se nalazilo unutar privatnog životnog prostora spomenutog patrona, Lucija Pomponija Valentina.²⁰

18 S. BEKAVAC 2011: 160-161; S. BEKAVAC 2015: 102-104; *Silvano Aug(usto) Sacr(um) voto suscepto pro salute/ Imp(eratoris) Caesaris Nervae Traiani Optimi Aug(usti) Ger(manici) Da(cici) n(ostri) / Trophimus ser(vus) Amandianus dispens(ator) / a solo fecit et aquam induxit l(oco) d(ato) d(ecreto) d(ecurionum)*; CIL III, 8684.

19 M. MILIČEVIĆ BRADAČ 2008: 362; S. BEKAVAC 2015: 102-104.

20 *Silvano Aug(usto) sac(r)um pro salute et reditu Luci Pomponi / Valentini Lucius Pomponius Restutus cliens*; IJug 3, 2774. N. CAMBI 2011: 5-6; S. BEKAVAC 2015: 99-100.

ZAKLJUČAK

Kao rezime ovoga rada, važno je naglasiti kako prisutnost Silvana na području provincije Dalmacije implicira na postojanje indigenog božanstva na istome prostoru, čije ime još danas nije razjašnjeno, budući da je poništeno dolaskom italskog Silvana. Svetišta koja su pronađena ukazuju na kontinuirano štovanje autohtonih populacija delmatskog Silvana, što se dolaskom romanizacije na prostore Dalmacije progresivno nastavlja.

Silvan je kao božanstvo vezan uz šume, divljinu, poljoprivredu i pašnjake obnašao i ulogu zaštitnika stada.²¹ Upravo zbog njegovih karakteristika bio je omiljen među pastirima koji su redovito obitavali po planinama i kršovitim područjima gdje su mu najčešće podizali svetišta i spomenike. Na temelju toga proizlaze i određene ikonografske razlike u vizualnom prikazu Silvana. Prostori vezani uz svetišta kulta, a ujedno i za spomen i prikazivanje Silvana na spomenicima, manifestiraju se preko teritorijalne komponente. Radi lakšeg prodora Carstva na priobalje, izraženije su ikonografske komponente italskog Silvana, tj. simbioza indigenog i rimskog božanstva, dok u zadinarskom području i dalje prevladava autohtoni karakter kulta.²²

Primjenom pojmova *domus et agrios* sužavamo prostor agera, tj. dijelimo ga na područje unutar bedema (*domus*) gdje prevladavaju utjecaji romanizacije, a time i spomen italskog Silvana za kojeg se grade klasična zidana svetišta rimskog arhitektonskog rješenja, dok na području izvan bedema (*agrios*) opstaju autohtone komponente Silvana čemu nam najviše svjedoče svetišta na otvorenom (*sub divo*).

Religijska bit bila je daleko otpornija prema asimilaciji nego sam jezik, što je vidljivo kada se danas sagleda potpuna religijska slika antičkoga svijeta. Kada je riječ o dvama različitim narodima, nameće se pretpostavka da svaki od njih posjeduje svoje običaje i živi određenim načinom života. No, kada dođe do miješanja tih naroda na jednom teritoriju, što imamo prilike vidjeti na području provincije Dalmacije u vrijeme dolaska Rimljana, normalno je da će doći do određenih sukobljavanja oko pojedinih stavki, u ovome slučaju religije. Naime, proces romanizacije ipak mora teći u oba smjera kako bi bio uspješno proveden, tako da u njemu sudjeluje i domorodačko stanovništvo koje je u ovome slučaju inferiornije. Uspješna rimska integracija u religijski život domorodačkog stanovništva zapravo je samo još jedan pokazatelj rimske dominacije toga vremena.²³

21 I. MATIJEVIĆ - A. KURILIĆ 2011: 148.

22 D. RENDIĆ MIOČEVIĆ 1989: 462; S. BEKAVAC 2015: 91.

23 L.J. PERINIĆ MURATOVIĆ 2008: 217; N. CAMBI 2013: 24- 27.

KRATICE

AA – *Archaeologia Adriatica*

CIL III – *Corpus inscriptionum Latinarum III*

ILJug – *Inscriptiones Latinae quae in Iugoslavia inter annos MCMXL et MCMLX repertae et editae sunt, Ljubljana, 1963.*

LIMC – *Lexicon Iconographicum Mythologiae Classicae*

VAMZ – *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu*

VAPD – *Vjesnik za arheologiju i povijest dalmatinsku*

LITERATURA

- V. BARBARIĆ, 2011. – Vedran Barbarić, Reljef Silvana iz Nugla – Barbarića, u: *Perunovo koplje* (ur. A. Pleterski, T. Vinščak), Ljubljana: Inštitut za arheologiju ZRC SAZU, Založba ZRC, 9-15.
- S. BEKAVAC, 2011. – Silvia Bekavac, Silvan u Saloni, *Vjesnik za arheologiju i povijest dalmatinsku*, Vol. 104, Split, 152-166.
- S. BEKAVAC, 2015. – Silvia Bekavac, *Rimska religija i kultovi u društvenoj strukturi pretkršćanske Salone*, doktorski rad (rukopis), Sveučilište u Zadru, Zadar.
- N. CAMBI, 2011. – Nenad Cambi, Natpis za spascara Valerijana iz Splita? *Rad Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, Razred društvene znanosti*, 48=510, 1–10.
- N. CAMBI, 2013. – Nenad Cambi, Religija Silvana i nimfa u rimskoj Dalmaciji, *Kultovi, mitovi i vjerovanja u Zagori, Zbornik radova sa znanstvenog skupa održanog 14. prosinca 2012. u Unešiću*, ur. ; V. Kapitanović, Split, 15- 41.
- P. F. DORCEY, 1992. – Peter F. Dorcey, *The cult of Silvanus, A Study in Roman Folk Religion*, Leiden.
- D. MARŠIĆ, 1998. – Dražen Maršić, Ikonografski tip nimfa sa školjkama, *VAMZ*, 31, 103-124.
- D. MARŠIĆ, 2012. – Dražen Maršić, Antički profil Podstrane i okolice, u; *Lucije Artorije Kast i legenda o kralju Arturu*, Zbornik radova s međunarodnog znanstvenog skupa održanog u Podstrani od 30. ožujka do 2. travnja 2012., 187-230.
- I. MATIJEVIĆ - A. KURILIĆ, 2011. – Ivan Matijević – Anamarija Kurilić, Dva neobjavljena žrtvenika iz Salone, *Opvscula archaeologica, Vol. 35*, Zagreb, 133-165.
- J. MEDINI, 1984. – Julijan Medini, Autohtoni kultovi u razvoju antičkih religija u rimskoj provinciji Dalmaciji, *Domesti*, 8, 7–16.
- M. MILIĆEVIĆ BRADAČ, 2008. – Marina Milićević Bradač, Dijana izvan grada, *AA*, 2, 359–366.
- A. M. NAGY, 1994. – Arpad Miklos Nagy, Silvanus, *LIMC VII/1-2*, Zürich-München, 763–773.
- LJ. PERINIĆ MURATOVIĆ, 2008. – Ljubica Perinić Muratović, *Podrijetlo i narav kulta boga Silvana u rimskim provincijama Dalmaciji i Panoniji*, doktorski rad (rukopis), Sveučilište u Zagrebu, Zagreb.
- A. RENDIĆ-MIOČEVIĆ, 2007. – Ante Rendić-Miočević, Ulomci reljefa s prikazom Silvana i Dijane s lokaliteta Trščenića u splitskom polju, *VAPD*, 100, Split, 13–30.
- D. RENDIĆ-MIOČEVIĆ, 1989. – Duje Rendić-Miočević, Silvan i njegova kulturna zajednica u mitologiji Ilira, u: *Iliri i antički svijet*, 461-506.
- M. SUIĆ, 2003. – Mate Suić, *Antički grad na istočnom Jadranu*, Zagreb.

SILVAN'S SANCTUARIES IN THE AREA OF SALONA AGER

Summary

The main aim of this paper is to present the character and outspread of Silvan's sanctuaries on Salona ager. This topic causes a lot of discussions as there are two different gods with the same name and similar iconographic characteristics. The similarity of the two gods caused many arguments amongst scholars. Some scholars argue the existence of the indigenous god, who was there long before Roman arrival, while the others question its existence overall, supporting the existence of only one god, the Italic Silvanus. The main reason of two gods sharing the same territory was due to the arrival of Roman Empire on ancient Dalmatia territory, bringing a new way of life, as well as a new religion.

Silvanus was the god whose jurisdiction covered wilderness, forest, and pastures. Thus, he was mainly worshipped by shepherds, and sanctuaries found in nature (*sub divo*) (forest, mountains, pastures) are the proof of that. Based on the reliefs found throughout Dalmatia province, through *interpretatio graeca* Silvanus shows the iconographic characteristics of the Greek god Pan, whereas *interpretatio romana* indicates the name of Italic/Roman god.

Throughout the area where the reliefs and sanctuaries were found, the difference between Italic and the indigenous Silvanus can be noticed and that offers an insight into where he was worshiped, how and by whom. In ancient Dalmatia, there are two iconographic variations that help with distinguishing these two versions of god Silvanus. On one side, the Silvanus is represented as a middle-aged man with a beard, found in the coastal area. On the other side, the Silvanus is shown as a young satir without the beard, found inside the Dalmatian province. Terms such as *domus et agrios*, especially when talking about Salona ager, help defining the differences between two of them. For instance, the term *domus* includes the territory behind the city walls, where the influence of romanisation prevailed, whereas the term *agrios* indicates the territory outside the walls where the indigenous components of the cult still existed. Based on reliefs and sanctuaries found in Salona ager, it is possible to conclude that the indigenous people still worshipped their indigenous god while the others accepted and worshipped Italic Silvanus.

Keywords: Silvanus; reliefs; sanctuaries; Dalmatia province; Salona ager